עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנז סעיף ח:

ע ב מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף טו וסעי' יז:

עא ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' יז:

עב ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' יח:

עג ה ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' טו:

עד ז ח מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכ סעי' יא:

עה ט מיי' שם הלכ' ח טוש"ע שם סעי' יב:

דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן מה לי לשקר מאי קאמר למיפטרה מיבם מצי אמר פטרנא לך בגיטא [א]רבי סבר מה לי [ב]לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה [א]ורבי נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי:

מתני' [ג][ב]המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל [ד]מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות[ה] שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר' מאיר רבי יוסי אומר [ג]כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן [ו]הקטנות שבגדולות כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר [ד]כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות:

גמ' הא קטנות בכלל שמעת מינה [ז]קידושין שאין מסורים לביאה הוו קידושין [ח]הכא במאי עסקינן כשאין שם אלא גדולה וקטנה והא בוגרות קתני מאי בוגרות בוגרות דעלמא פשיטא בוגרות מאי עבידתייהו [ה]הכא במאי עסקינן דשויתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושיי לך [ו]אפ"ה לא שביק [ט]איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה: מי שיש לו שתי כיתי בנות: וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בהך קאמר ר' מאיר דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה אבל בהא אימא מודי ליה לר' יוסי דקטנה להך דכולהו קרי לה ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ צריכא למימרא דר"מ סבר מחית איניש נפשיה לספיקא ור' יוסי סבר לא מחית איניש לספיקא והאיפכא שמעינן להו [י]דתנן [ז]הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא פסח אסור עד שיצא עד פני פסח רבי מאיר אומר [ח]אסור עד שיגיע רבי יוסי אומר עד שיצא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה [כ]והתניא [ט]זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני רבי מאיר אומר עד שיצא רבי יוסי אומר עד שיגיע אמר אביי מחלוקת בשתי כיתי בנות אבל בבת אחת דברי הכל גדולה[ל] ממש קטנה ממש אמצעית בשמה קרי לה אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי אלא מעתה

אמצעית

דמוחזק לן האי גברא באחי. ולא שיש עדים בדבר אלא חזקה בעלמא [מ]כך שמענו עליו קודם קידושין וכי אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחין אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהימנינן ליה דאמרי' מה לי לשקר: **מאי קאמר.** כלומר למאי קא מהני ליה האי דיבור אי למיפטרה מיבם הוא דאתי מצי אמר לה פטרנא ליך בגיטא מחיים סמוך למיתתי וכי הדר ביה בשעת מיתה בהא פליגי: **רבי סבר מה לי לשקר.** דשעת קידושין כאילו באו עדים בדבר זה דמי ועקר ליה לחזקה דהוה מחזקינן ליה מעיקרא באחי בלא בנים וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאינה זקוקה[נ] וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה [ס]מחזקה לאו כל כמיניה: **ור' נתן סבר כו'.** ולא אתיא חזקה דמה לו לשקר ועקרה חזקה קמייתא דהוי קאי בה קודם קידושין לאוקמה [ע]להך בחזקת שאינה זקוקה למיפסל דיבוריה בשעת מיתה ומיהו אי לא הדר ביה הוה שריא לעלמא נהי דלא אתיא חזקה ועקרה חזקה לגמרי אורעי מיהא איתרעאי וכל כמה דלא איתכחש דיבוריה קמא מהימן דאין אדם חוטא ולא לו[פ] ואילו אית ליה אחי הוה הדר ביה בשעת מיתה: **מתני' המקדש את בתו סתם.** [צ]בתי מקודשת לך ולא פירש איזו מהם: **אין הבוגרת בכלל.** ומותרת לכל אדם ואין צריכה גט מזה לפי שאינה ברשות האב לקדשה: **משתי נשים.** שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה: **גדולות.** בת הראשונה: **קטנות.** בת שניה: **כולן אסורות.** קס"ד אפי' הן מאה שכל אחת קרויה גדולה אצל קטנה הימנה ובגמרא פריך אמאי לא תנא ספיקא אמצעית שבשתי [ק]הבנות שהן גדולות לגבי קטנות שבכולן: **כולן מותרות.** דלא מחית איניש למימר מילתא דליתי ביה לידי שאילה לחכמים וכי אמר גדולה גדולה שבגדולות[ר] קאמר: **גמ' הכי גרסינן הא קטנות בכלל.** ואפילו יש שם שתי קטנות דאיכא לספוקי הי מנייהו והוו להו קידושין שאין מסורין לביאה דכל אחת ספק אחות אשה אפ"ה הוו בכלל ספק קדושין וצריכות גט: **כשאין שם אלא גדולה וקטנה.** בוגרת וקטנה דכיון דבוגרת לא קידש שוב אין כאן ספק ומותר בקטנה: **והא בוגרות קתני.** דמשמע טובא ודכוותיה תידוק הא קטנות טובא בכלל: **בוגרות דעלמא.** של כל איש ואיש המקדשים את בנותיהן סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל וכגון דליכא אלא חדא קטנה. והאי דמתרץ בשאין שם אלא גדולה וקטנה ה"ה דאי הוו בוגרות טובא[ש] כיון דאינן בכלל דקטנה הוו להו קידושין אלא להכי נקט אחת גבי בוגרת משום דמיבעי ליה למידק קטנות דומיא דגדולות: **פשיטא.** דכיון דאין שם אלא גדולה וקטנה דגדולה אינה מקודשת וקטנה מקודשת: **מאי עבידתיה.** דאב בבתו בוגרת אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא אצטריך לאשמועינן משום דיוקא דידיה הא קטנות בכלל למימרא דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין אלא השתא לא איהו אצטריך ולא דיוקא דידיה: **אדעתא דידה מקבל.** ואף היא בספק והוו להו קידושין שאין מסורים לביאה קמ"ל: **דאית ליה הנאה.** שכסף קידושיה שלו: **מי לא עסקינן.** קושיא היא וכי לא משמע נמי ממתני' דאפי' אמרה לו קידושי יהו שלך קתני נמי דאין הבוגרת בכלל: ומשני **אין ואפ"ה לא שביק איניש.** בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים[ת] (ירמיה כט): **דלא רמיא עליה.** אלא שליט בעצמה הוא והיא יש לה דעת להשיא את עצמה: **וצריכא.** לאיפלוגי בקדשתי את בתי הגדולה ובקדשתי את בתי הקטנה: **בההיא קאמר ר"מ.** כולן בספק דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה: **אבל קטנה אימא מודה לר' יוסי.** דכל שהוא יכול לקרות בתו גדולה אין קורא אותה קטנה: **עד הפסח.** לענין נדרים קונם שאיני נהנה לך עד הפסח אסור עד שיגיע ומשנכנס ליל ראשון מותר ואם אמר עד שיהא פסח אסור עד שילא פסח דכיון דאמר לישנא יתירא בעוד שיהא פסח קאמר: **נדר עד פני הפסח ר"מ אומר עד שיגיע.** ומשיגיע אין כאן פני פסח ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו לא מחית איניש נפשיה שיהא לספיקא שיהא צריך לשאול איזה הוא וכי קאמר פני קמא דכולה קאמר שהוא פני שבכולן: **ור' יוסי אומר עד שילא.** דכל חד וחד הוי פני לחבירו ולא ידעי הי ניהו אפי' אחרון הוי תחלתו פני לסופו: **מוחלפת השיטה.** הך דנדרים: **והתניא.** בניחותא: **כל שזמנו קבוע.** מספר ימי משך זמנו קבועים כגון פסח וי"ט למעוטי קיץ וקציר ובציר דאם אמר עד פני או אפילו עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע[א] דכיון דאין משך זמנו קבוע שזה ממהר לכלות קייצו [ב]וקצירו וזה מאחר לא נתכוין זה אלא לתחילתו משיתחילו העם לקצור: **מחלוקת בשתי כיתי בנות.** התם הוא דאיכא למימר כל בת ראשונה עביד איניש דקרי גדולה לגבי בת שניה וכל בת שניה עביד איניש דקרי קטנה לגבי בת ראשונה: **אבל בת אחת.** שנולדו מאשה אחת: **אמצעית בשמה קרי לה.** פלונית בתי הוא אומר ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה:

אמצעית

רבי סבר מה לי לשקר. פי' [ג]הקונטרס דשעת קידושין כעדים דמו ועקר ליה לחזקה (א) דהא מחזקינן ליה מעיקרא באחי ולא בבני וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאין זקוקה ליבם וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקתה לאו כל כמיניה ור' נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרה חזקה פי' מעיקרא הות האי אתתא בחזקה שזקוקה ליבם שהרי מוחזק לן באחי ולא בבני וכי הדר ואמר בשעת קדושין יש לי בנים אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהימן דאמר[ד] מה לי לשקר אי למיפטרה מיבם קאתי מצי למיפטרה בגיטא שעה אחת קודם מיתתו [ואין נראה לר"י שנאמין אותו במה שאמר בשעת קדושין שהרי דעתו לקיימה אלא נראה לפרש מגו דאי בעי יכתוב לה גט בשעת קדושין לגרשה כ"ז שירצה[א] אע"ג דאסור לגרש בגט [ה]ישן[ב] מ"מ כיון דדיעבד מהני[ג] חשיב שפיר מגו[ד] ת"י] אבל כי הדר ביה בשעת מיתה אוקמא אחזקה קמייתא דסבר מה לי לשקר כחזקה דמי ואין לו לעקור החזקה שהיתה קודם הקדושין מיהו אי לא הדר ביה שריא לעלמא משום דאין אדם חוטא ולא לו ואילו היתה זקוקה הוה הדר בשעת מיתה וא"ת א"כ אמאי מוקי מתני' דלא מוחזק לן באחי אפי' מוחזק לן באחי יהא נאמן (ב) במה שאמר יש לי בנים מטעם דפירש הקונטרס דאין אדם חוטא ולא לו וי"ל משום דתנן במתני' יש לי אחים אינו נאמן משום הכי צריך לאוקמיה בהכי אי נמי י"ל דאי מוחזק לן באחי לא יהא נאמן במה שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים [ו]דבשעת מיתה לא שייך למימר פטר לה בגיטא דשמא אין לו כח:

ואם

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבי סבר מה לי לשקר. בתו"י מ"מ כיון דדיעבד מהני חשיב שפיר מגו. עיין גיטין דף כו ע"ב תד"ה לכשאכניסנה: בא"ד בסופו דבשעת מיתה לא שייך למימר פטר כו'. קשה לי הא בב"ב דף קלה ע"א אההיא דכי שכיב וכו' הרי דאפילו סמוך למיתה נאמן לומר גירשתי במגו דבידו לגרשה:

מוסף רש"י

המקדש את בתו סתם. אחת מבנותיך מקודשת לי. **אין הבוגרות בכלל.** אם יש בוגרות הרבה אין אחת מהן בספק קדושין הללו להצטרך גט, לפי שאינן ברשותו לקבל להו קדושין (לעיל נא:). **שבגדולות.** בנות הראשונה (שם). **שבקטנות.** בנות השניה (שם). **אם קטנה שבגדולות.** וכל שכן אמצעית שבגדולות בספק זה ולגבי בנות שניה מקרי כולהו בנות גדולות (שם). **כולן אסורות.** לאחרים עד שיתן גט ואפילו אמצעית שבקטנות, דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא (שם). **הא קטנות בכלל.** וצריכות גט ואפילו הרבה (שם). **קידושין שאין מסורים לביאה.** שאין סופן לבא לידי ביאה (יבמות כג:). קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזוי מהן, דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו (לעיל נא.). שאינו יודע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכרת (לעיל ט:). **כשאין שם אלא גדולה וקטנה.** בוגרת אחת וקטנה אחת, וכיון שאין הגדולה בספק אין קדושין אלא בקטנה, וקידושי ודאי הן, והוא הדין אם היו שם גדולות הרבה כיון דאינן בכלל הוו להו קדושין בקטנה, והכי אצטריך לשנויי כשאין שם אלא גדולה אחת, דעל כרחך קטנות דומיא דגדולות דייקינן, ומהשתא דייק הכי הא קטנה בכלל (לעיל נא:). **והא בוגרות קתני.** טובא, ודכוותה דייקינן על כרחיך הא קטנות בכלל ודאיכא תרתי (שם). **בוגרות דעלמא.** כל איש שיש לו בת בוגרת אין אותן הבוגרות בכלל קדושין שקבל אביה. **פשיטא.** אי אמרת בשלמא דאיכא טובא אצטריך למתני משום דיוקא דידיה למידק הא קטנה בכלל, לאשמועינן דקדושין שאין מסורין לביאה הוי קדושין, אלא השתא לא איהו אצטריך, דפשיטא דבוגרת דידיה לא מקדשה וליכא כאן עוד אלא קטנה וקדושיה הוו קדושין (שם). **דשויתיה שליח.** לקדשה לכל הבא (שם).

מסורת הש"ס

א) כתובות כז: יבמות קיד: קטו. ב"ב לא. [ה: ו. לב: לג: בכורות לו.] ב"מ פא., ב) [עי' תוס' יבמות קטו. ד"ה או דלמא], ג) לעיל נא:, ד) ג"ז שם נדרים סא:, ה) [נ"ל הגדולה. רש"ש, וכ"ה בכת"י ודפו"ר], ו) [נ"ל הקטנה. רש"ש, וכ"ה בכת"י], ז) [לעיל נא.], ח) [שם: כל הענין], ט) שם, י) נדרים ס., כ) שם סא: [תוס' נדרים פ"ד ה"ו ע"ש], ל) [בכת"י גדולה גדולה ממש קטנה קטנה ממש], מ) [בר"ן: שכך], נ) [בר"ן נוסף: ליבם], ס) [בר"ן: מחזקתה], ע) [בר"ן: להך איתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם למיפסל דיבוריה דבשעת מיתה], פ) [לעיל סג ע"ב], צ) [ברש"י שברי"ף: שאמר בתי], ק) [בדפו"י: הכתות. ויתכן שכל"ל], ר) [ברש"י רי"ף: גדולה שבכולן קאמר, ובר"ן: גדולה ממש שבכולן קאמר], ש) ["כיון דאינן בכלל" וכן "הוו להו" ליתא בדפו"ר, וגם לא בגירסת מהרש"ל. וגירסת מהרש"ל "דקטנה קידושי אלא"], ת) [לעיל ל ע"ב, ועיין כתובות נב ע"ב], א) [נדרים סא ע"ב במשנה], ב) [במהרש"ל מגיה ובצירו, ע"ש], ג) ["פירש הקונטרס" ליתא בדפו"ר, ולא הוגה ברש"ל. ועיין מהרש"א], ד) [נדל"ל דאמרינן. ובדפו"ר: דא'], ה) [גיטין עט ע"ב], ו) [יתכן דל"ל: הלכך מה לי לשקר עדיף מהחזקה], ז) [ובתוס' דפו"ר: נאמן כמו שאם יש לו בנים],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רבי וכו' ועקר ליה לחזקה דהוה מחזקינן: (ב) בא"ד יהא נאמן ז) כמו כן כשאומר יש לי בנים:

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש הוא בנ"א. שיכתוב לה גט שיחול סמוך למיתה. ב. [ד]הו"ל גט ישן כיון שמתיחד עמה. שם. ג. דבדיעבד אם פטרה בגט ישן תינשא לכתחילה ואפי' למ"ד לא תינשא מ"מ כיון דאם נשאת לא תצא חשבינן ליה מיגו דקודם היה פוטרה בענין זה ממה שיפטרנה בשקר. שם. ד. אע"ג דהאי מיגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסול לה מ"מ חשיב מיגו לפוטרה מיבם. תוס' ב"ב קלד: ד"ה הואיל.

תוס' ר"י הזקן

כעדים דמו. כלומר שמבטלין החזקה הראשונה וישאר זה מוחזק שיש לו בנים ואין לו אחים. הלכך אי אמר בשעת מיתתו אין לי בנים או אין לי אחים אינו נאמן שאינו אומר אלא לאוסרה, דהואיל וזה שמוחזק לן באחים אינו [ידוע] לנו בבירור אלא שמשמעו ו) מה לי לשקר מהחזקה דכעדים דמי שיש לו בנים ואין לו אחים. ור' נתן [סבר]. דנאמן מאי דאמר בשעת מיתה דלא אחי מה לי לשקר ומבטל לחזקה ראשונה אלא הרי היא עומדת במקומה, וכי אמר אין לי בנים אין נאמן דהא מוחזק הוא שאין לו בנים וכי אמר יש לי אחים אינו נאמן דהא מוחזק הוא שיש לו אחים.